

Till Socialdepartementet
101 33 Stockholm

Stockholm den 30 augusti 2020

Remissyttrande avseende SOU 2021:22 Hårdare regler för nikotinprodukter

Diarienummer: S2021/02982

Sammanfattning

Cancerfonden instämmer i förslagen om hårdare regler för e-cigarett och nya nikotinprodukter med i huvudsak de åtgärder som utredaren föreslagit. Cancerfonden anser dock att det krävs ytterligare begränsningar gällande marknadsföring och att förbud mot smaksättningar av nya nikotinprodukter ska införas. Cancerfonden motsätter sig förslaget om att snussubstitut ska jämföras med livsmedel i livsmedelslagen. Dessutom bör regeringen fortsatt arbeta för en sammanhållen tobakspolitik där samtliga tobaks- och nikotinprodukter på sikt regleras lika. Cancerfonden saknar flera nödvändiga åtgärder från WHO:s Tobakskonvention som berör e-cigarett och nya nikotinprodukter såväl som övriga tobaksprodukter. Cancerfonden saknar även förslag som bidrar till informations spridning om de nya nikotinprodukterna inom exempelvis elevhälsan.

Reglering av de nya nikotinprodukterna är viktigt för att förebygga cancer

För att minska rökningen och antalet som drabbas av cancer krävs en sammanhållen tobakspolitik där nyrekryteringen av barn och unga som använder nikotinprodukter stoppas. Enligt en SBU-rapport från 2020 ökar nämligen risken att börja röka tobaccigarett bland individer som använder nikotinprodukter som e-cigarett och snus. Vi står inför en enorm utmaning med att hantera det ökande antalet cancerfall och måste därför göra mycket mer för att begränsa användningen av tobak som är den största förebyggbara orsaken till cancer. 6000 cancerfall per år orsakas av tobak. För att lyckas med ett rökfritt Sverige 2025 är det därför viktigt att minska andelen rökare i alla grupper och säkerställa att nyrekryteringen av barn och unga som nikotinanvändare stoppas.

Som utredningen redogör för har problembilden på tobaksområdet förändrats och idag finns det fler nikotinprodukter på marknaden än någonsin tidigare. Med utgångspunkten SBU-rapporten kan vi slå fast att det idag inte finns belägg för att användandet av nikotinprodukter som snus och e-cigarett leder till minskad tobaksrökning. Det finns en enighet i Sverige om att rökningen ska fasas ut och att Sverige 2025 ska vara rökfritt. För att framgångsrikt nå det målet krävs att nyrekryteringen av barn och unga som nikotinanvändare stoppas. Alla produkter som driver mot rökning och i framtiden riskerar att ge nya rökare är därför ett hot mot folkhälsan och ett hinder för det cancerförebyggande arbetet. Med utgångspunkt i kunskapsläget om snus och e-cigaretters negativa effekter är det hög tid för Sverige ha en sammanhängande tobakspolitik där samtliga tobaks- och nikotinprodukter regleras lika. I denna utredning är det e-cigarett och nya nikotinprodukter som behandlas, men för att på allvar stoppa nyrekryteringen av rökare krävs en lagstiftning som går i linje med WHO:s tobakskonvention. Det går inte att särskilja de

nya nikotinprodukterna som "vitt snus" från traditionellt tobaksnus. De har båda samma negativa effekter på folkhälsan och det cancerförebyggande arbetet - de riskerar att driva barn och unga mot rökning.

De förslag på åtgärder som presenteras i detta betänkande är viktiga för att hantera de idag helt oreglerade nya nikotinprodukterna. Samtidigt konstateras i betänkandet att nuvarande lagstiftning gällande traditionellt tobaksnus är ett hinder för att införa önskvärda åtgärder gällande de så kallade tobaksfria nikotinprodukterna. Det visar återigen på vikten av att Sverige har en sammanhållen tobakspolitik med en likvärdig lagstiftning för samtliga produkter. Parallellt med att de åtgärder som presenteras i detta betänkande införs behöver Sverige fortsätta arbetet med att införa hårdare krav på samtliga tobaks- och nikotinprodukter såsom förbud mot smaksättning, exponeringsförbud och krav på neutrala paket.

Cancerfondens ställningstagande

Cancerfonden välkomnar regleringar på e-cigarettor och nya nikotinprodukter och tillstyrker i huvudsak förslagen i utredningen. Cancerfonden tillstyrker förslaget om ett övergripande mål som begränsar all användning av nikotin samt förslaget om en ny lag om tobaksfria nikotinprodukter. Cancerfonden tillstyrker förslag om fortsatt förbud mot tobaksreklam och reklam för e-cigarettor och påfyllningsbehållare i webbutiker samt förslag gällande smaksättning och marknadsföring av e-cigarettor och påfyllningsbehållare.

Vi instämmer i den analys som utredningen gör om behovet av hårdare regler för nya nikotinprodukter och e-cigarettor. Åtgärderna är nödvändiga för att skydda framtida generationer mot tobakens allvarliga hälsokonsekvenser. Cancerfonden är till största del positiva till de förslag som presenteras i utredningen. Det är effektiva och viktiga steg för att målet om ett rökfritt Sverige 2025 ska nås. Risken för att de nya produkterna blir en inkörsport till ett mer skadligt tobaksbruk är uppenbar. Genom att reglera e-cigarettor och nya nikotinprodukter kan vi förhindra att unga hamnar i ett nikotinberoende och därmed stoppa nyrekryteringen av rökare. Cancerfonden vill särskilt understryka vikten av att en åldersgräns införs, marknadsföring begränsas, smaksättning regleras, och att hälsovarningar införs. Åtgärder som också har ett starkt stöd i opinionen enligt den opinionsundersökningen som Cancerfonden genomfört tillsammans med Demoskop.

Det finns delar i utredningen som vi särskilt vill kommentera och där vi anser att det behövs hårdare krav och bättre tydlighet samt ett förslag i utredningen som vi motsätter oss.

Kap 9 – En skärpt reglering av marknadsföring och smaksättning av nya nikotinprodukter

Cancerfonden tillstyrker förslagen i kap 9.4 om marknadsföring och sponsring av tobaksfria nikotinprodukter. Förslagen är en viktig del för att begränsa de nya produkterna i dagsläget. Däremot anser vi att det på lång sikt krävs åtgärder för att införa ett totalt förbud mot marknadsföring av tobaks- och nikotinprodukter.

Marknadsföringen av de nya nikotinprodukterna måste regleras och Cancerfonden anser att förslagen som presenteras i utredningen som ett första steg för att reglera produkterna. Cancerfonden ifrågasätter dock utredningens bedömning om möjligheterna att införa ett totalt

förbud mot marknadsföring för samtliga tobak-och nikotinprodukter. Parallellt med att en ny lag om nikotinprodukter införs behöver Sverige fortsatt se över hur vi kan införa en enhetlig lagstiftning på tobaksområdet. Det är en nödvändig åtgärd för att Sverige ska nå upp till kraven i WHO:s tobakskonvention. Utredningens förslag om att endast begränsa marknadsföringen genom ett särskilt krav på måttfullhet anser vi kommer bli för svårt att kontrollera och göra det svårt både för konsument och industri förstå vad som är tillåtet och inte tillåtet.

Cancerfondens opinionsundersökning visar att det finns ett starkt stöd för en enhetlig reglering av samtliga produkter på tobaksområdet. En klar majoritet, 9 av 10, är positiva till en begränsad marknadsföring av nya nikotinprodukter som vitt snus och e-cigarettor.

Förslag och bedömningar om smaksättning

Cancerfonden instämmer i den analys som utredningen gör i kap 9.4 gällande smaksättning av nya nikotinprodukter men delar inte utredningens uppfattning om att ett förbud mot smaksättning inte kan införas. Cancerfonden anser att ett förbud mot smaksättning av nya nikotinprodukter ska införas.

Redan 2010 beslutade parterna som ratificerat WHO:s tobakskonvention att införa riktlinjer som rekommenderar förbud eller striktare regler för smaktillsatser i all slags tobak, inklusive snus. Sverige har ratificerat konventionen och bör därför följa riktlinjerna. Utredningen konstaterar att smaksättning av de så kallade tobaksfria nikotinprodukterna är ytterst problematiskt och att smaksättning gör produkterna mer intressanta för den mest skyddsvärda gruppen barn och unga. Samtidigt går utredningen inte hela vägen och föreslår att smaksättningen ska förbjudas. Enligt utredningen är den tillåtna smaksättningen av traditionellt tobakssnus en orsak till att det inte går att reglera smaksättning av de nya nikotinprodukterna då lagstiftningen riskerar att framstå som inkonsekvent. I SOU 2016:14 – En översyn av tobakslagen analyseras de praktiska problemen med att införa en reglering på smaksättning av traditionellt tobakssnus. Där konstateras att det traditionella tobakssnuset i stort sett alltid är smaksatt och i princip skulle ett förbud mot smaksättning medföra ett försäljningsförbud. Även där konstateras dock att det finns sakliga skäl till att förbjuda smaksättning trots de praktiska svårigheterna och att en översyn av hur smaksättning av snus kan införas bör fortsätta. Svårigheterna med att reglera traditionellt tobakssnus bör inte stå i vägen att reglera en helt ny produkt som inte har samma skäl att vara smaksatt. Invändningar mot att en sådan lagstiftning är inkonsekvent borde snarare göra det än mer aktuellt att hitta vägar för att reglera smaksättningen av traditionellt tobakssnus, vilket konstaterades nödvändigt att införa redan 2016. Det blir återigen tydligt att en sammanhållen tobakspolitik är av största vikt för att kunna införa önskvärda åtgärder som leder till ett Rökfritt Sverige 2025.

Kap 10 - även tobaksfria produkter bör omfattas av reglernas om livsmedel

Cancerfonden motsätter sig förslaget i kap 10.2 om att snussubstitut ska jämföras med livsmedel i livsmedelslagen.

Snus är inte ett livsmedel och ska således inte heller betraktas som ett sådant. I SOU 2016:14 – En översyn av tobakslagen föreslogs att snus och tuggtobak inte längre ska omfattas av livsmedelslagen med motiveringen att snus inte är ett livsmedel och att det är möjligt för

Folkhälsomyndigheten att hantera de nödvändiga reglerna kring gränsvärden och tillsatser i snus. Cancerfonden delar analysen i SOU 2016:14 om att det inte är oproblematiskt ur ett tobakspolitiskt och tobakspreventivt perspektiv att snus jämföras med livsmedel. Att reglera såväl traditionellt tobakssnus som nya nikotinprodukter som livsmedel ger falska föreställningar om att snus är en säker och hälsosam produkt. Återigen vill Cancerfonden betona att den bristfälliga lagstiftningen som idag finns gällande traditionellt tobakssnus inte bör stå i vägen för att reglera de nya nikotinprodukterna.

Avslutningsvis vill Cancerfonden lyfta fram att det i utredningen saknas förslag för att Sveriges lagstiftning till fullo ska uppfylla WHO:s tobakskonvention. Neutrala paket, förbud mot att exponera tobaksprodukter och förbud mot reklam på försäljningsplatsen är åtgärder som Sverige ännu inte infört. Det finns ett starkt vetenskapligt stöd för att dessa åtgärder har positiva effekter på tobaksbruket och leder till att färre barn och unga börjar röka. Det är åtgärder som Sverige snarast behöver införas och vi anser att dessa åtgärder ska gälla även för e-cigarett och nya nikotinprodukter. Dessutom anser Cancerfonden att det i utredningens förslag saknas åtgärder som syftar till att sprida information om e-cigarett och nya nikotinprodukters negativa påverkan på hälsan. Kunskapen om de nya produkterna är låg och i Cancerfondens demoskopundersökning svarar en majoritet av de tillfrågade (51 %) att de inte känner till att användningen av e-cigarett och vitt nikotinsnus ökar sannolikheten att börja med tobaksrökning. Cancerfonden anser att det behövs informationsinsatser i hela samhället och i synnerhet inom elevhälsan.

I detta ärende har Generalsekreterare Ulrika Årehed Kågström beslutat. Lisa Klefbom och Simon Holmesson har varit föredragande.